



Yttrande

Datum
2015-06-15

Dnr (anges vid skriftväxling)
604-2903-15

Regeringskansliet
Näringsdepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande Kokurrenskraftutredningen SOU 2015:15 Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring

Sammanfattning

- Lännsstyrelsen anser att utredningen behöver kompletteras med en översyn av jordbrukets och trädgårdsnäringens konkurrensförutsättningar i norra Sverige där även stödmöjligheter beaktas för att kunna bibehålla långsiktigt hållbar produktion i hela landet.
- Vidare anser Lännsstyrelsen att utredningen behöver kompletteras med insatser för produktion och förädling i mindre skala som har sin marknad och som ger möjligheter i bygder där storleksrationalisering och koncentration inte är receptet.
- Lännsstyrelsen anser även att det är viktigt att kunskap och innovation finns tillgängligt för hela landet, det gäller allt från rådgivning, utbildning, forskning och tillämpad försöksverksamhet. Jämtlands län har under lång tid varit ett innovativt län med stor investeringsvilja som har ett modernt lantbruk och modern trädgårdsnäring, där det vore olyckligt om en strategi inte pekar ut att hela landet har möjlighet att konkurrera.

Utredningen ger en bra bild över jordbruks- och trädgårdsnäringens produktionsförutsättningar.

Lännsstyrelsen instämmer att Sverige har goda förutsättningar för en konkurrenskraftig och hållbar produktion av livsmedel. Detta är viktigt utifrån framtida livsmedelsförsörjning till en ökande världsbefolkning.



Länsstyrelsen tycker det är bra att strategin har satt upp fyra etappmål för att nå den föreslagna visionen. Att till 2030 – en hållbar, attraktiv och innovativ jordbruks- och trädgårdsnäring – som en del av livsmedelsstrategin. Dock behövs ett tillägg som lyfter fram att strategin ska få genomslag för produktion och förädling i hela landet.

Länsstyrelsen anser att utredningen behöver kompletteras med insatser för produktion och förädling i mindre skala som har sin marknad och som ger möjligheter i bygder där storleksrationalisering och koncentration inte är receptet.

Länsstyrelsen håller med om många av de föreslagna åtgärderna behövs för svenskt jordbruk. Vi vill dock lämna några speciella synpunkter på utredningen utifrån förutsättningarna i det Jämtländska jord- och trädgårdsbruket.

Övergripande synpunkter

Utredningen beskriver som sagt produktionsförutsättningarna och därmed också konkurrenskraften på ett bra sätt och framför allt i delbetänkandet utpekas att södra och mellersta Sveriges slättbygder har störst möjlighet att skapa effektiva produktionsenheter.

Främja konkurrenskraft i hela landet.

Förslagen till åtgärder bedömer Länsstyrelsen emellertid som ensidigt inriktade mot att stödja fortsatt storleksrationalisering och produktivitetsförbättring vilket kommer att leda till ännu större skillnader i konkurrenskraft i olika delar av landet. I direktiven står att man även ska beakta stöden vilket vi bedömer att man inte gjort. Det finns stora skillnader i produktionsförutsättningar i vårt avlånga land där klimatet sätter gränser för vad man kan odla, där arrondering sätter gränser för hur man kan storleksrationalisera och där avstånd mellan fält och brukningscentrum, mellan gårdar och mellan orter med förnödenhetsförsörjning till jordbruk och trädgårdsföretag begränsar möjligheten till produktivitetsvinster. Dessa olikheter påverkar konkurrenskraften kraftigt och måste kunna regleras med olika former av stöd. Detta bör beaktas och det är viktigt att den politiska viljan är att bibehålla livskraftigt jordbruk och öppna landskap i hela Sverige trots olika förutsättningar. De förslag utredningen förespråkar gör att jord- och trädgårdsnäringen i hela norra Sverige och speciellt i Norrlands inland riskerar att försvinna.

Svensk mat har långsiktigt hållbara värden



De värden som kännetecknar svensk mat med förhållandevis låg klimatpåverkan, miljömässigt bra produktion och stor tillit till säker och bra mat är viktiga att värna. Om all produktion ska likformas med övriga Europa finns risker att vi tappar det som är unikt för svenskt jordbruk - miljömässigt, hög djurhälsa med liten antibiotika användning. Länsstyrelsen bedömer att utredningens förslag har sitt fokus på kortsiktiga insatser för att lyfta upp svensk konkurrenskraft men att risken då finns att vi tappar värden som är långsiktigt hållbara.

Länsstyrelsen håller med att grunden för samhällets styrning ska vara den gemensamma EU-lagstiftningen och att nationella regler och krav därutöver ska vara väl motiverade, bygga på vetenskaplig grund och noga prövas bland annat vad gäller effekten på konkurrenskraft. Vi anser dock att man inte gjort en tillräckligt stor konsekvensbedömning vad ett minskat djurskydd och växtskydd skulle ha för konsekvenser. Viktigt att beakta konsumenternas vilja att betala för svenska mervärden vilken bygger på förtroende för näringen. Förändringar som skadar detta förtroende kan i det långa perspektivet visa sig dyra.

Varierat jordbruk för att nå miljömålen

I Jämtlands län bedrivs ett jordbruk med stor variation, där man på ett effektivt sätt kombinerar olika möjligheter till försörjning. Här finns ett högteknologiskt jordbruk, med hög andel mjölkrobotar, biobaserad elförsörjning, solenergiförsörjning ute på gårdarna. Länet har alltid haft en hög investeringsvilja gällande ny teknik. Länet har även bevarat det kulturella småskaliga jordbruket, där djur går på skogen vid fåbodar, små mjölk och getgårdar med småskaligt mathantverk i form av osttillverkning, bärodling med mera. Flera företag drivs i kombination med skogsbruk och turism. Det är viktigt att alla typer av jordbruksföretag finns kvar och utvecklas för att ha en hög variation, där alla behövs för att nå målen om biologisk mångfald och att bevara våra kulturmiljöer.

Kapitel 3 Företagande

En viktig del i företagandet är att skapa höga förädlingsvärden. I detta sammanhang vill Länsstyrelsen lyfta fram de utvecklingsmöjligheter som finns i småskalig vidareförädling. Då kan man lyfta fram speciella värden mot speciella marknader som företagare på en gård, i en by eller i en bygd kan dra nytta av. Intresset av dessa produkter ökar dessutom. Länsstyrelsen bedömer att utredningen inte har beaktat denna form för utveckling av konkurrenskraften. Det behövs betydande insatser för kompetenshöjning och utveckling inom detta område.



Förslaget att generellt skapa möjlighet för juridiska personer att förvärva jord.- och skogsbruksfastigheter har stora risker i vårt län då traditionellt ägda familj jordbruk skulle få mycket svårt att konkurrera vid fastighetsförvärv. Länsstyrelsen instämmer dock i att delar av jordförvärvslagen är hämmande för konkurrenskraften. Vi anser emellertid inte att jordförvärvslagen behöver utredas i sin helhet gällande juridiska personer, utan att en förändring eller tillägg till 6§ i syfte att underlätta för jordbruksföretag drivna i aktiebolagsform, att förvärva mark som är nödvändig för driften, skulle vara tillräcklig.

Kapitel 4 Regler och villkor

Länsstyrelsen anser att huvudinriktningen inom detta område är att i största möjliga utsträckning bibehålla de värden svensk mat har, säkra, miljömässigt bra och med förhållandevis låg klimatpåverkan.

Länsstyrelsen anser inte att förslagen att ta bort det obligatoriska kravet om förprovning kommer att underlätta och stärka konkurrenskraften för svenskt jordbruk.

Vid förprovning säkerställs de minimikrav som gäller djurskydd och djurhälsa. Granskning av ansökan, beslut samt slutbesiktning bidrar till att arbeta förebyggande för ett bättre djurskydd. Kravet på ansökan om förprovning är ett sätt att arbeta förebyggande och som är kostnadsfri för djurägaren. Ett slopat krav på ansökan om förprovning kan leda till ökade antal händelsestyrda ärenden – anmälningsärenden.

Förslag till ökad målstyrning, ökad flexibilitet och minskad detaljeringsgrad i lagstiftningen, ställer ännu högre krav på kompetens hos de som utför tillsynen/kontrollerna. Större krav ställs på ständig kompetensutveckling av utföraren för tillsynen/kontrollen.

Utredningen skriver att ” förslaget om en anpassning till EU:s regelverk kan komma att påverka djurskyddet negativt. Detta kan kompenseras genom användning av kontrollprogram och frivillig märkning kan öka. En frivillig märkning utifrån marknadens villkor kan innebära en bättre djurvälstånd jämfört med i dag ”.

Risken med ovan nämnda antagande är: Om kontrollprogram/kvalitetssäkringsprogram kostar för mycket för den enskilde djurägaren/djurhållaren, finns risken att man inte ansluter sig och konsekvensen blir en minskad effekt av djurvälståndsarbetet.

Flera av föreslagna åtgärder för förändrad djurlagstiftning kan leda till ökat resursbehov på länsstyrelserna.



Länsstyrelsen anser att det är bra om en ny vägledning tas fram för anmälnings- och tillståndspliktig verksamhet. Vägledningar är viktiga för att få en tydligare och enhetligare tillämpning av lagstiftningen och ett viktigt verktyg i tillsynsarbetet.

Sverige ska fortsätta med att ha hög säkerhet i livsmedelsproduktionen och då bör inte reglerna vad gäller växtskyddsmedel luckras upp genom att förkorta godkännandeprocessen. Det är dock viktigt att nya medel godkänns för att minimera risken för resistens. Det pågår idag en debatt om gifter i mat och ohälsa. En förutsättning för att fortsätta erbjuda Svenskodlad mat med så lite bekämpningsmedelsrester som möjligt är att ha ett restriktivt förhållningssätt till växtskyddsmedel och istället förädla fram sorter för hela landet som är mer resistenta mot skadegörare.

Länsstyrelsen anser inte att kravet på samrådsförfarandet för anmälningspliktig verksamhet ska tas bort. De anmälningspliktiga verksamheterna berör stora enheter och kan orsaka olägenheter för t ex närboende. Samrådsförfarandet är viktigt då kunskap förmedlas och det är även en öppen process där möjlighet finns att skapa förståelse för de olika parterna och deras olika åsikter. Samrådet ska ses som en möjlighet att ventilera olika frågor och ge verksamhetsutövaren möjlighet att ta del av viktig information inför upprättandet av sina handlingar. Att ta bort samrådsförfarandet vore olyckligt och skulle kunna leda till mer klagomål och ett ökat tillsynsbehov samt längre process för att få tillstånd.

Kapitel 5 Marknadsförutsättningar

Utredningens förslag leder till koncentrerad produktion, storleksrationaliseringar och produktivitetsförbättringar för att kunna konkurrera på en global "bulkmarknad" för livsmedel. Då kommer med stor sannolikhet livsmedelsproduktion från många områden i Sverige att försvinna. Länsstyrelsen vill lyfta fram den ökande trend av intresse för miljömässigt bra produktion och för produkter med speciella värden (lokalproducerade, smakar bra, bygger på traditionella tillverkningsätt mm). Denna produktion gäller både småskaligt mathantverk och de medelstora förädlingsföretagen som inte har möjlighet att konkurrera på den internationella marknaden. De mellanstora förädlingsföretagen är väldigt viktiga för fortsatt produktion i hela landet. De företagen ger kortare livsmedelskedjor och är tillräckligt stora för att leverera till handeln.



Vi saknar som sagt insatser för att främja småskalig vidareförädling, mathantverk som har sin marknadsnisch och som passar väl att produceras på gårdar och i bygder som har svårare att storleksrationalisera och produktivitetsförbättra utifrån det traditionella sättet att marknadsanpassa.

När det gäller export av livsmedel vill vi lyfta fram besöksnäringens sätt att exportera. Genom att lyfta fram mat som en upplevelsefaktor kan man skapa betydande exportvärden i turistdestinationer med mycket utländska besökare. Det bör lyftas fram som en utvecklingsväg. Även här är det speciella produkter som tas fram på gårds- eller bynivå som kan vara intressanta.

Kapitel 6 Kunskap och innovation

Länsstyrelsen håller med om vikten med kunskap och innovation inom lantbruks och förädlingsindustrin. Vi vill dock påpeka vikten av att det finns rådgivare för näringen i hela landet. Då glesheten i Jämtlands län är hög så minskar antalet rådgivare i länet. Det minskar förutsättningar för att fortsätta vara ett län med hög teknologi och i framkant vad gäller ny innovation.

En annan risk är att försöksodlingarna i norra Sverige nästan är borta. Det minskar tillgången till nya sorter som ger bättre avkastningar, och metoder att möta frågeställningar unika för Norrland.

En viktig aspekt för fortsatt livsmedelsproduktion är att försäkra sig om att det finns ungdomar som vill arbeta inom jordbruks- och trädgårdssektorn, därför är det viktigt att det finns gymnasial utbildning i hela landet. Idag kämpar de mindre naturbruksgymnasierna då antalet elever är ständigt minskande. I Jämtlands län finns många småskaliga livsmedelstillverkare, för att utveckla sitt företag och bli mer konkurrenskraftigt behövs kompetensutveckling för dem. I vårt län har vi sedan några år tillbaka Eldrimner, men för att fler småskaliga hantverksföretag ska etablera sig behövs mer utbildning i hela landet.

I utredningen nämns vid ett flertal tillfällen att ett sätt att få konkurrenskraftigare jordbruk ska vi använda oss av Landsbygdsprogrammet 2014-2020. Det är då viktigt att de företag som utföra rådgivning finns lokaliserade med kontor i alla län. Det blir då lättare för lantbruksföretag att kontakta dem när det finns en geografisk närhet.



Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Jöran Hägglund efter föredragning av utredare Helena Eriksson. I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Susanna Löfgren, biträdande länsråd Bengt-Åke Strömqvist och enhetschef Margareta Persson.

Jöran Hägglund
Landshövding

Helena Eriksson
Utredare

